

CSALÁDI TANGÓ

– Hogyan vesztettem Titóval háborút?

18. fejezet Villamos a homokban

Az első iskolai órán a tanító néni a táblához kéreti Bánkot, Tivadart és engem, a három hatévest. „Fogadjatok szeretettel a fiatalabb osztálytársaitokat!” – mondja a többieknek. Bánk elsírja magát, én a padsorokat fürkészem. Szerencsére Balázs Gabi mellé ülök, őt az óvodából ismerem.

Októberben Gábor néhány öntapadós futballképet ad barátságunk jeléül. Mindenki ott van, aki hetvenötben számít: a Bayern, a Juve, a Ferencváros, még a török Galatasaray és a csehszlovák Dukla is.

Hajnalka, akivel együtt futkározom a nagyszünetekben, látta, amint a tekintélyes matrikakupacot lapozgatom. Kérincselni kezdett, olyan vehemensen, hogy neki adtam párat a

kincseimből. Amikor Gábor meglátta Hajnánál a focistáit, visszakérte tőle is meg tőlem is az egészet. *Hogy lehet már ajándékot visszakérni?* Érvek és ellenérvek osztották meg újdonsült ismerőseimet, viták kerekedtek, frakciókra szakadtunk, barátságok mentek tönkre a kérdés megvitatásától: szabad-e ajándékot visszakérni?

Hajnalkával ismertem meg a szót: *izgága*. A tanító néni szidta így, amikor az órákon rendetlenkedett. Később rám is mondta párszor, és az üzenőfüzetben gyűltek a beírások: *folytton beszélget az órán, túl sokat szaladgál, lepisilte az osztálytársát a fiúvécében, üldözi a lányokat...*

Nem is volt az üldözés! Egy negyedikes lányt szemeltünk ki Maráczival, Vargával meg Túri Imrével. Rajongtunk Natašáért. Varga Zsolt volt a legkisebb az osztályban, ő követte a lányt a folyosón, és ha fontosat észlelt, hátraosont, szólt nekem, én pedig Maráczinak: *Nataša bement a lányvécébe! Nataša elővette a szendvicset!*

Tovább nem jutottunk.

A következő évben a lány felsős lesz, csapatunk feloszlik, azt az átkozott füzetet mégis alá kell íratni otthon! Ilyenkor befagy a nappali, a tüdő nem fogad több levegőt... hogyan is vehetne, mikor én nem ide tartozom. Hal vagyok, kopoltyúval kéne levegőt nyernem a vízből, távol apától, a nadrágszíjától, amit még én választottam ki a córdobai piacon, mert megtetszettek rajta a barna-fekete minták, és messze a tenyerétől, amire mindenki azt mondta: *milyen szép művészek!* A kövér gyerek azonban hiába próbál az ágy alá bújni, nem fér be. Apa nadrágszíjcsapásai a fenekemen, a hátamon csattannak, szeretetlen dühcsóvák szikráznak karja zuhogó lengésében: nem a Nap kitörése ez! A Nap az apa, ám ez a fény inkább a cserépkályhában vörösén izzó széné.

Reménytelennek tűnt a helyzetem. Abba az iskolába járni, ahol apa tanít, azt jelenti, hogy minden csínytevésém kiderül. Menetrendszerűen kikaptam az összes beírásért, és minden osztályfőnöki óra után, mert panasz volt rám. Igaz, nem csak én voltam rossz. A szüleimet idegesítette a többi gyerek is az iskolában, minden gyerek, meg a rendszer és a városvezetés...

az utóbbi azért, mert autóbuszokra cseréltette a patinás villamosokat. Pedig Aleksandar Petrović filmrendező is a szabadkai piros villamosal forgatta *A Mester és Margarita* fejelemvágós epizódját. Egész délután vették a jelenetet, mert a Berlioz lapszerkesztő vonásairól mintázott papírmásé-fej nem akart abba az irányba gurulni, amerre a rendező szerette volna.

Az utolsó útján virágokkal díszített, majd leselejtezett villamaskocsik egyikét Mihály nagypapa vette meg. Gyümölcsösébe szállítat-

iv. Károly felvágat a koronázási dombra

ta, téglákkal dúcolta alá, ne süppedjen a homokba, aztán kiszerelte az ülések egy részét, és Misa bácsi lovaskocsijával hazavitette a zugkocsijába. Részeges Giza néni hiába panaszkodott, hogy kemények ezek a fapadok, a borivó cimborák megszerették, elvégre nem italozik az ember mindennap villamosülésen.

A homoki szőlőtőkék fölé magasodó kibelezett jármű nagyszerű raktárnak bizonyult. Nagypapa a villamosban tartotta a gereblyét, a kistraktort, a permetezőzt... még bárskeresényféléit is kialakított, üveg poharakkal, házi pálinkával. Ettől kezdve nem volt nehéz útba igazítani azokat, akik szüretelni jöttek öszsel: „amikor elhagyjátok a szerb temetőt meg az uszodát, addig mentek a szőlősök között, amíg balról a homoktenger közepén meg nem láttok egy piros villamost!”

34. fejezet Han Solo vasban

A diktatúra: lábdobogás.

Nyakon csípni, hajánál fogva megragadni a rosszfiút a színpadon, aztán palacsintasütővel páholni, mint Vitéz László az ördögöket! Gyertyákat gyújtunk a szabadkai színház oszlopainál, velünk van Gabika a svédországi Malmóból. Több száz apró tiszteletláng lobog, kifeszített fehér lepedőn hatalmas betűk:

ROMÁNIA SZABAD! Vége egy diktatúrának, a tévében mutatják a föbe-lőtt Ceauşescut és feleségét. A Papillon bárban habos kávéit iszunk, Gabika alkoholos koktélt kér, boldog, Svédországban nem adnának neki, nincs még tizenyolc. *Csodálatos itt nálatok!*

Igen, csodálatos ország! Újvidéken autóbuzsokból rajzik ki a tömeg a Vojvodina futballcsapat stadionja elé. Aztán megindulnak, transzparenszeket emelnek, nemzeti egységet követelnek, történelmi

igazságot. *Mindenki elnyom bennünket!* A tévében üzletember nyilatkozik: „nem az irodalmárokat kéne támogatni, hanem a hazaszerető szakembereket”. Az albérletünkben hallgatjuk Maráczival az egyetemista rádió megdöbbsent kommentátorát: „joghurtos poharakat dobálnak a Vajdasági Parlament épületére”. A háttérben üvöltözés: „Megg-szüntetni! Központosítani!”

A diktatúra: lódobogás.

Estefelé kimerészkedünk, szétdobált műanyag söröspoharak terítik be a SPENS pláza környékét. „*Sad čemo da silujemo sve slovakinje i mađarice!* Most majd minden szlovák és magyar lányt megerőszakolunk!” – kiált a közelből egy borostás, szürke inges férfi a barátjának. Összeölelkeznek, zászlót terítenek magukra, együtt tántorognak a buszok felé.

Kirilla Teréz

MEGÉRKEZIK ÉS ELTŰNIK

Ismertem egy férfit, aki csak házfalakat fényképezett.
Falak hosszú sorát.
Egyiknek sem volt története.

A pokolban egyáltalán nincs történet.

A szerelem sivatag – mondja a férfi.
Legfeljebb hiábavalóságát érted,
a lényegét nem is sejtet.

Ahogy fekete szárnyú lepke száll lassan a párkányra,
úgy telepszik rád a szomorú végkimenetel.
Azután kiüresedve lepattozlik,
mint egy száraz kéregdarab.

Gyenge vagy. Nyoma sincs benned a keménységnek,
ami a démonok pajzsa a lelki harcban.

A fekete öröklét falain ülünk, sorban,
megannyi borzolt tollú, összetört szárnyú, kiéhezett veréb.

A SZŐNYEG

Az egyik hajnalon bizonyos mozzanatok szövődtek össze,
s a szálak oly termékeny, dús fürtökben omlottak alá,
mintha álmatlan éjeimet szüretelte volna le egy láthatatlan kéz.

Az egész valami testetlen, mégis anyagszerű szövetté alakult,
a minta egyhangú, a tónusok sötétté lettek,
bár a tapintása lágy és bársonyos, akár a hajnali szellő.

Elképzeltem, ahogy halálom után hosszú szőnyegként
terítem le az azúrkék ég valamely hajlatában,

s a rémülettől, hogy végül egyetlen isten sem lép rá,
vadul verni kezdett a szívem,
az érintetlen, idegenségre kárhoztatott, magányos lét félelmétől,
valódi átok volt ez
azon a megistenült, derűs, rózsás ujjú hajnalon.

Maráczai Laci a gépészeti egyetemen tanul,
én a magyar tanszéken. A Park Hotel diszkó-
jába szerdánként nem kell belépő, ide járunk
betonozni: egy sör, egy Stock konyak, aztán
megint egy sör, megint egy Stock, és kezdjük
előlről: sör, Stock, sör, Stock... ez a betonozás.
Másnap másnaposak vagyunk, Ildi és Zsuzsa
jön délelőtt, elmosogatnak, kávézunk.

István papa telefonál Bezdánból, egyházi
kirándulásra fizetett be engem, Međugorjéba
megyünk. Az unokatestvéreim és én, a papa
és a pap, meg a nagybaracscai tsz dolgozói,
akik közül többen az egnapos tengeri kiruc-
canás miatt jönnek, láda söröket hoznak, a
boszniai hegyekben kanyarogva lesznek ros-
szul. A hercegoviai falucska diplomában ál-
landóak a misék, rövidnadrágos, hátizsákos

pap siet át a téren, közel sincs annyi bővli-
árus, mint Lourdes-ban. Aztán a beígért ten-
gerpart jön, István papa nyolcvanévesen fe-
kete vasalt nadrágban, fehér ingben ül a stran-
don, a parkolóban az autókról eltűnt a jugo-
szláv yu matrica, helyettük a horvát cro virít,
a pizzériában egy testes nő hangosan magya-
ráz a mellette ülő úrnak: „Fogja már fel, olyan,
hogy Jugoszlávia, nem létezik többé!”

Tessék! Mire lejövünk az iskolai futószalag-
ról, az egész gyártelep elavult. Az új soron
már terminátorokat szerelnek össze, és köz-
ben üvölt a turbofolk. Az aktuális csillag Džej
Ramadanovski, a tévében a riporternő pro-
vokálja: „Ön olyan kis növésű, hogy burekot
ehetnék a fejéről.” A nép fia válaszol: „Ha
megette, lehajolhat a sliccemhez joghurtért!”

Definiáld a diktatúrát!

Harangot kongatnak, ha banditák, árvíz vagy földrengés jön, és a lakosok riadtan viszik a holmijukat, mentik a gyerekeiket. Elbújnak. A diktátor is árvizet hoz, törvényes fosztogatókat, a harangszóra a nép mégis a falu főterére tódul. Áldozatok kellene? Ott vannak a más vallásúak, a más nyelvet beszélők, a furcsák. A többség szemet huny, néhányan örülnek, büntetni vágnak, törvények hevülő vásáért üvölt a csűrhe, persze mindig a más bőrért égesse, az övékét soha. Aztán elfogynak a bűnbakok, emberek tűnnek el, már az éljenzők lányait erőszakolják, fiait lövik különféle harctereken és ássák jelöletlen sírokba. Akkor majd feszül, akkor már fáj és kitörne, akkor...

De akkor már késő!

Szovjet bevásárlóturisták jönnek, előzőnlük Szabadkát, Zentát, Újvidéket. A Jugobanka tolóablakainál egy otthonról hozott nyomtatványt adnak át, jugoszláv dinárt kapnak érte a bankos kisasszonyoktól, aztán irány az ócskapiac. Mindenfélét vásárolnak: melegítőt, Vegetát, sztereó táskarádiót. A bécsi Mexikoplatzról hozzuk az olcsó hifit, a magnók PLAY gombja kikapcsoláskor gyakran elrepül. Salamon úgy ad el CD-játszót, hogy azt mondja rá, *VHS video recorder*. A vásárló még nem látott ilyet, drágállja, előtte kipróbálná. Beviszik Hős Bandihoz a nyerőgéputomatás bárba, ott a sarokban a tévé. Salamon elveszi a távirányítót, tesz-vesz a CD-játszóval, mintha a tévére kapcsolná, aztán beállít egy csatornát, amin lipicai lovak futnak, prüszkölnek, a sörényük lobog. „*Vidjaš?*” – szól a szovjetnek, az végre megnyugszik és fizet. Azt beszélnek, a ruszki adott banki dinárokért Jugoszlávia fegyvert kap, golyókat, gránátokat, MIG-ekhez repülőgép-alkatrészeket.

A Casablanca videokölcsönzőből három filmet viszek haza, Marácsi Lacival *Csillagok háborúja*-napot tartunk. Megjön Hős Bandi a negyvenkilenc köbcentis motorjával, meggyőz bennünket, hogy a trilógiát követően menjünk csajozni a városközpontba. Csak az első két részt nézzük meg, *A Jedi visszatért* majd holnap. Luke Skywalker keze oda, Han Solo vasban, Laci hazamegy, én tusolni indulok. Bandi átkapcsol a tévére, a Belgrád 1-esen

katonaruhába öltözött tiszt jelenti be, hogy Szlovénia nem válhat ki a Föderációból, mozgósítások lesznek, kitört a háború.

Ugye ez valami vicc?

Nyár van, a szabadkai városközpont sétalóutcái tömve fiatalokkal, a boss pizzéria előtti kerthelységben iszogatunk.

Te, kitört a háború! Nem kéne elmenekülni?

Menjünk át Szegedre!

Ugyan már! Inkább menjünk a Largóba bulizni!

Reggel hatkor csörög a telefon: „Sacit az éjszaka bevitték!”

Mii?

„Elvitték a kaszárnyába, ébredj már! – üvölti Laci, aztán halkabban. – Ott terelik össze a tartalékosokat, hogy bevessék őket a harcokba. Hétre a Szaszáék nálad lesznek, aztán pattanunk.”

Nyolckor a kelebiai határnál már több kilométeres a kocsisor, Han Solo még egy ideig vasban marad, kit érdekel, hanem... átjutunk-e? Délután Szegeden keressük a menekültszállást. A fürdő előtt megkérdezzük néhány járókelőt, utálattal néznek végig rajtunk: divatos drága farmerokat és cipőket viselünk, van valamennyi pénzünk is, de tartalékolni kell, nem tudjuk, mikor lépnek közbe a kéksisakosok, talán egy-két hét, vagy akár egy hónap?

Nem mindenki elutasító. Néhányan vállon veregetnek, bizalmaskodnak, ez talán még rosszabb: „Menjünk át fegyverrel, és lőjük szét a seggüket!”

Mégis, hány segget? És pontosan kikét?

Nem értik! Hogyan is értenék? Otthon a fegyverek ropognak, itt meg túlórák, hitelek robbannak. Mindennapok szorongás-sortüzeiből lőtt golyók belülről roncsolnak epét, májat, szívet... C4 robban az agyi véráramokban, azt hazudják, sztrók, pedig csatatér ez is: zsúzsár munkaadókkal, törtető alkalmazottakkal, simulékony hivatalnoki korrupcióval. A boldogtalan, lehasznált, szegénységben tartott emberek közt akkor sincs jó kedved, ha épp nem lónek, és történetesen pénz is van, mert azt tanultad, hogy senkit sem írunk le, facsarunk ki. Erre neveltek, ha úgy tetszik, *szo-ci-a-li-zál-tak*, ez a Világ, most épp süllyed, mint Atlantisz, és az otthon nem csak térben, időben is egyre távolodik.